

Aan de leden van Provinciale Staten van Noord-Holland

Datum ingekomen vragen : 3 augustus 2023
Datum GS-besluit : 5 september 2023

Vragen nr. 55

Vragen van **mevrouw M.C.G. Poot** (VVD) over toezicht stellen gemeenten wegens niet sluitend krijgen begroting

De voorzitter van Provinciale Staten van Noord-Holland deelt u overeenkomstig het bepaalde in artikel 45 van het Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van Provinciale Staten mede, dat op 3 augustus 2023 door het lid van Provinciale Staten, **mevrouw M.C.G. Poot** (VVD), de volgende vragen bij Geëdeputeerde Staten zijn ingekomen.

INLEIDING VRAGEN

De NOS berichtte op maandag 17 juli dat de VNG gemeenten adviseert om over een paar jaar geen sluitende begroting meer in te dienen. De financiële problemen bij veel gemeenten zijn volgens de VNG dusdanig groot dat er sprake is van een 'uitzonderlijke financiële situatie'.

Geëdeputeerde Staten (GS) houden toezicht op de ontwikkeling van de financiële positie van gemeenten. Provincie kan preventief of repressief toezicht houden. Een gemeente staat normaliter en idealiter onder repressief toezicht, in die situatie heeft de provincie een positief oordeel over de begroting die o.a. structureel sluitend is. Op het moment dat een begroting niet structureel sluit kan de provincie een gemeente onder preventief toezicht stellen, waarbij voor instemming van de gemeenteraad toestemming van de provincie nodig is voor de begroting, begrotingswijzingen en kredietvoorstellen. De VNG adviseert gemeenten om een realistische begroting voor 2026 en 2027 in beeld te brengen op basis van het huidige takenpakket, de noodzakelijke investeringen, de inflatie, de stijgende rente en de ambities uit de coalitieakkoorden en geschatte mee- en tegenvallers. Naar verwachting zullen de meerjarenramingen 2026 en 2027 dan duidelijke tekorten aangeven. 2026 wordt daarom ook wel 'het ravijnjaar' genoemd. Dit VNG-advies is ook besproken in het landelijk vakberaad gemeentefinanciën van de provinciale toezichthouders. De lijn van het advies wordt door de provinciale toezichthouders herkend maar zij geven aan zelf de verantwoordelijkheid te behouden voor de uiteindelijke toetsing. Gezien bovenstaande stellen ondergetekenden, namens de fractie van de VVD, op grond van artikel 45 van het reglement van orde voor de Provinciale Staten van Noord-Holland, de volgende schriftelijke vragen:

VRAGEN INCLUSIEF BEANTWOORDING GEDEPUTEERDE STATEN

Vraag 1:

Is GS bekend met dit advies van de VNG en wat is haar mening hierover?

Antwoord 1:

Ja, wij zijn bekend met dit advies. De VNG heeft gemeenten opgeroepen een reële begroting vast te stellen. Zo wordt inzichtelijk waar tekorten ontstaan en eventuele compensatie gerechtvaardigd is. Wij begrijpen dit advies ook: het is een signaal aan het Rijk dat vanaf het jaar 2026 het water de gemeenten - financieel gezien - aan de lippen staat.

Binnen het landelijk vakberaad gemeentefinanciën van de provinciale toezichthouders is de afspraak gemaakt dat gemeenten de lasten realistisch dienen te ramen, ook als daardoor het jaar 2027 niet structureel sluitend is. Op deze wijze wordt duidelijk wat het tekort is en dat sterkt gemeenten in de discussie richting het Rijk. Alle provincies passen het toezicht toe conform het wettelijk kader. Daarom adviseren de provincies aan de gemeenten om in ieder geval het begrotingsjaar 2024 structureel en reëel sluitend vast te stellen.

Overigens hebben wij in december 2022 een brief aan BZK gestuurd waarin is aangegeven dat het nog steeds slecht gaat met de gemeentelijke financiën met als vooruitzicht een dieptepunt in het zogenoemde ravijnjaar 2026. De strekking van de brief is dat het voor gemeenten nu echt vijf voor twaalf is. Aangegeven is ook dat het grootste probleem de aanhoudende onduidelijkheid vanuit het Rijk is over de financiën voor 2026 en verder. Een en ander is ook al in 2020 door ons aangekaart bij de Minister.

Vraag 2:

Is GS met gemeenten in gesprek over de komende begrotingen? Hebben gemeenten advies gevraagd aan GS over de komende begroting? Heeft GS gemeenten in de aanloop naar de begrotingsbehandeling in november een advies gegeven en is zij bereid dit alsnog te gaan doen?

Antwoord 2:

ja. Jaarlijks na het vaststellen van de kadernota door de gemeenteraden wordt met alle Noord-Hollandse gemeenten een informeel gesprek gevoerd over de (meerjaren)begroting en de stand van zaken betreffende het lopende begrotingsjaar. Er zijn door GS geen adviezen gegeven anders dan zoals door het vakberaad aangegeven (zie antwoord 1).

Vraag 3:

Is bekend of er nu al gemeenten in Noord-Holland zijn die hun begroting van 2024 en verder niet structureel sluitend krijgen?

Antwoord 3:

In de jaarlijkse gesprekken n.a.v. de kadernota 2024 heeft één gemeente aangegeven dat zij voorzien dat zij de begroting 2024 niet structureel en reëel sluitend kunnen vaststellen. Ook de meerjarenraming 2025-2027 van deze gemeente biedt vooralsnog geen structureel sluitend perspectief. Halverwege september 2023 zal ambtelijk nog een gesprek plaatsvinden wat de stand van zaken is.

Uiteindelijk zal rond 15 november 2023 blijken of, en zo ja, hoeveel gemeenten geen structureel sluitende begroting 2024 zullen presenteren.

Vraag 4:

Uit onderzoek van BDO bleek begin dit jaar dat 6 op de 10 gemeenten in 2026 in de rode cijfers terecht zullen komen. Is bekend hoeveel en welke Noord-Hollandse gemeenten dit zijn?

Antwoord 4:

Gebaseerd op de cijfers in de kadernota 2024 van de Noord-Hollandse gemeenten blijkt dat 31 van de 44 gemeenten geen (structureel) sluitende begroting 2026 kan vaststellen en dus rode cijfers laat zien. Dat is circa 70% van de Noord-Hollandse gemeenten. Bij ons is bekend welke gemeenten dat zijn.

Vraag 5:

Heeft GS al vernomen of er gemeenten zijn die gehoor willen geven aan het VNG-advies? Wat betekent het als gemeenten dit gaan doen en welke acties overweegt GS in dit geval?

Antwoord 5:

Ja, de geluiden om gehoor te zullen geven aan het VNG-advies hebben wij van een aantal (voornamelijk grote) gemeenten vernomen. Indien deze gemeenten een structureel en reëel sluitende begroting 2024 indienen blijft het repressief toezicht op hen van toepassing.

Vraag 6:

Overweegt GS gemeenten die een structureel tekort laten zien onder preventief of repressief

toezicht plaatsen? Welk afwegingskader gebruikt zij hiervoor?

Antwoord 6:

Bij een gemeente die een structureel en reëel sluitende begroting indient of waarbij het perspectief in de meerjarenraming weer structureel en reëel hersteld wordt blijft het repressieve toezicht van kracht. Een begroting is structureel in evenwicht als, uitgaande van het bestaande beleid en inclusief nieuw aanvaard beleid, - alle structurele lasten tenminste worden gedekt door structurele baten en - incidentele lasten worden gedekt door incidentele baten (waaronder onttrekkingen aan de algemene reserve). Met reëel evenwicht wordt bedoeld dat de geraamde baten en lasten in de begroting en meerjarenraming volledig en realistisch zijn.

Als de begroting naar het oordeel van de toezichthouder, niet structureel en reëel in evenwicht is en het voor GS niet aannemelijk is dat dit evenwicht uiterlijk in het laatste jaar van de meerjarenraming wordt hersteld, is er in beginsel op basis van artikel 203 Gemeentewet sprake van preventief toezicht. Zodra deze situatie zich voordoet, bieden GS de gemeente gelegenheid tot overleg. Hiermee stellen GS de gemeente in staat aanvullende maatregelen te treffen om preventief toezicht te voorkomen.

Vraag 7:

Indien GS besluit om gemeenten onder preventief toezicht te plaatsen vanwege het structurele tekort; heeft GS dan voldoende ambtelijke capaciteit om het intensieve toezicht uit te voeren of zijn er dan aanvullende middelen benodigd?

Antwoord 7:

Of er voldoende ambtelijke capaciteit aanwezig is om het intensieve toezicht uit te voeren of dat er aanvullende middelen benodigd zijn is afhankelijk van het aantal gemeenten waarop dit intensieve toezicht de komende jaren moet worden uitgevoerd. De afgelopen jaren ging het om maximaal één gemeente per jaar. Pas in november 2023, nadat door alle gemeenten de begroting 2024 is ingediend komt daar meer inzicht in.

Vraag 8:

Indien GS besluit om gemeenten niet onder preventief toezicht te plaatsen vanwege het structurele tekort; welke gevolgen of consequenties kan dit hebben voor de provincie of de betreffende gemeenten?

Antwoord 8:

Tot op heden is dit nog niet voor gekomen en wordt conform de Gemeentewet gehandeld.

Indien zou worden besloten om een gemeente niet onder preventief toezicht te plaatsen kan het zijn dat deze gemeente in een aanzienlijk structureel tekort zal schieten om in de noodzakelijke behoeften te voorzien. In dat geval kan een gemeente op grond van artikel 12 Financiële-verhoudingswet een beroep doen op een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds. Het financieel toezicht van provincies is er juist op gericht dit te voorkomen omdat iedere gemeente dan mee betaalt aan de financiële problemen van deze gemeente. Het Rijk neemt het financieel toezicht dan over.

Voor de betreffende gemeente kunnen de (financiële) gevolgen groot zijn. Preventief toezicht betekent dat de begroting en de daaropvolgende wijzigingen eerst moeten worden goedgekeurd door GS, voordat deze kunnen worden uitgevoerd. Zolang de begroting niet is goedgekeurd, mag de gemeente geen verplichtingen aangaan of uitgaven doen, zonder voorafgaande toestemming van GS.